

GÖRKƏMLİ ALİM ƏZİZ MİRƏHMƏDOVUN KITABŞÜNASLIQ FƏALİYYƏTİ

Ülkər Cabarova

BDU, Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının magistranı

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev demişdir: “Görkəmli şəxsiyyətlər xalqın zəkasını, elmini, mədəniyyətini, mənəviyyatını dünyaya nümayiş etdirirlər. Bu təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycan iqtisadiyyatı belə güclü inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərlə əldə etdiyimiz nailiyyəti heç vaxt unutmamalıyıq!”

XX əsr mətnşünaslıq elminin təşəkkülündə misilsiz xidmətləri olan görkəmli ədəbiyyatşünas, tənqidçi və mətnşünas alim, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Əziz Mirəhmədovun yaradıcılıq yolu ədəbi elmi fikrimizin qazandığı nailiyyətləri, nəzəri araşdırmalarının istiqamətlərini bütün dolğunluğu ilə özümdə əks etdirir.

Əziz Mirəhmədov yaradıcılığa hələ tələbə ikən başlamış, ilk məqaləsi 1938-ci ildə “Müəllim” qəzetində” çap olunmuşdur. Sonradan 500-dən çox elmi-tənqidi və publisistik əsərləri, 17 monoqrafiyası, 18 kitabı çap edilmişdir.

Əziz Mirəhmədov Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsi olan kitab və kitabçılıq işinə yüksək dəyər vermiş, kitabşünaslığa dair mühüm elmi fikirlər formalaşdırmışdır. Kitabşünaslığın ümumi tipologiyasının müəyyənləşdirilməsində, onun inkişaf etdirilməsi istiqamətində alimin xüsusi xidmətləri vardır.

Əziz Mirəhmədovun ilk böyük həcmli elmi məqaləsi 1963-cü ildə yazdığı “Azərbaycan kitabı” adlı biblioqrafik göstəricinin 1-ci cildinə yazdığı müqəddimədir. Giriş məqaləsi kimi yazılmış bu elmi əsər 34 səhifə həcmindədir. Alim bu məqalədə kitabın növləri və tipləri haqqında da fikirlər söyləmişdir.

Sözgedən müqəddimədə Əziz Mirəhmədov yazı və yazı materialları, tarixi əhəmiyyətə malik olan əlyazma və çap kitabları, həmçinin Azərbaycan kitabının yaranması və inkişafı ilə bağlı elmi mülahizələr irəli sürür. O, bu barədə belə qeyd edir: “Azərbaycan mədəniyyətinin ən qədim

kitaba qədərki yazılı abidələri qayaüstü yazı və rəsmlərdən, qəbir kitabələrindən, müxtəlif memarlıq abidələrinin, habelə ev əşyalarının, zinət şeylərinin epiqrafik ünsürlərindən ibarət olmuşdur”.

Əziz Mirəhmədovun kitabşünaslıq sahəsindəki böyük rolunu professor Bayram Allahverdiyev belə dəyərləndirir: “Oktyabr çevrilişinə qədərki dövrdə Azərbaycan əlyazma və çap kitablarının yaranması və inkişafı, Azərbaycan Sovet kitab mədəniyyətinin aktual problemləri, milli mətbuatın inkişafında C.Məmmədquluzadənin rolu, klassik yazıçı və şairlərimizin əsərlərinin toplanması, öyrənilməsi və nəşri, habelə bir sıra digər kitabşünaslıq problemləri görkəmli ədəbiyyatşünas və kitabşünas Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü, filologiya elmləri doktoru Ə.Mirəhmədovun elmi yaradıcılığında xüsusi yer tutur. Onun Azərbaycan kitab mədəniyyəti ilə əlaqədar olan elmi tədqiqatları müasir kitabşünaslığın inkişafına güclü təkan və elmi istiqamət vermişdir”.

Alim kitabşünaslıq fəaliyyətini 1970-ci illərdə daha da genişləndirmiş, kitabşünaslığın mühüm sahələrindən biri olan kitab tarixi, kitab nəşri tarixi, ümumiyyətlə, kitab mədəniyyəti və mətbuat tarixi üzrə qiymətli əsərlər yazmışdır. Bu mənada alimin “Azərbaycan kitabı” adlı çoxcildli biblioqrafiyanın II cildində müqəddimə əvəzi yazdığı “Azərbaycan sovet kitab mədəniyyəti 1920-1940-cı illərdə” adlı elmi məqaləsi və Hacı Həsənovla birlikdə yazdığı “Sovet Azərbaycanının kitab mədəniyyəti” (1975) Azərbaycan və rus dillərindəki monoqrafik oçerki xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 fevral 2020-ci il tarixində imzaladığı “Əziz Mirəhmədovun 100 illik yubileyi haqqında” Sərəncamda deyilir: “Professor Əziz Mirəhmədov ömrünün altmış ilini ədəbiyyat tariximizin, xüsusən XIX əsr və XX əsrin əvvəllərini əhatə edən dövrünün sistemli tədqiqinə həsr etmiş, sanballı araşdırmaları ilə milli ədəbiyyatşünaslıq elmini zənginləşdirmişdir. Alimin Mirzə Fətəli Axundzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Cəlil Məmmədquluzadə və Məhəmməd Hadi kimi qüdrətli ədəbi şəxsiyyətlər haqqında ictimai fikir cərəyanları ilə bədii fikrin əlaqələrini vəhdətdə götürən fundamental əsərləri ədəbiyyatşünaslığımızın nailiyyətləri sırasında özünəməxsus yer tutur. Əziz Mirəhmədovun Azərbaycan romantizminin estetik prinsiplərinə dair ümumiləşdirici mülahizələri bu istiqamətdə sonrakı tədqiqatlar üçün elmimetodoloji baza rolu oynamışdır”.

Araşdırmalardan belə qənaətə gəlmək olar ki, professor Əziz Mirəhmədov Azərbaycan kitab mədəniyyətinə dair qiymətli əsərlər yazmış, Azərbaycan kitabşünaslığını əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etdirmişdir. Alimin kitabşünaslıq sahəsindəki elmi fəaliyyətləri ilə bağlı daha çox araşdırmalar aparılmalı, gələcək nəsillərə çatdırılmalıdır.